

POZİTİF YAŞAM DERNEĞİ

EKİM, KASIM, ARALIK 2023

17. HAK İHLALLERİ RAPORU

HAZIRLAYAN

Av. Tutku Gülce Altundağ

İSTANBUL 2024

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	2
GİRİŞ.....	3
YÖNTEM.....	3
İHLALLER İLE İLGİLİ İSTATİSTİKLER.....	4
2023 EKİM-KASIM-ARALIK AYLARINDA DERNEĞE YAPILAN BAŞVURULARDA TESPİT EDİLEN HAK İHLALLERİ	5
HUKUKİ BİLGİ VERİLEN ANCAK HAK İHLALİ TESPİT EDİLEMİYEN VAKALAR	29
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	46

KISALTMALAR

AIDS: Acquired Immune Deficiency Syndrome (Edinilmiş Bağışıklık Eksikliđi Sendromu)

AY: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

HHY: Hasta Hakları Yönetmeliği

HIV: Human Immunodeficiency Virus (İnsan Bağışıklık Yetmezliđi Virüsü)

ILO: International Labour Organization (Dünya Çalışma Örgütü)

İHAS: İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi

İHBS: İnsan Hakları Biyotıp Sözleşmesi

İHEB: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

KVKK: Kişisel Verilerin Korunması Kanunu

M.: Madde

MEDULA: Medikal Ulak Sistemi

SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu

TCK: Türk Ceza Kanunu

TDN: Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi

TİHEK: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitli Kurumu

TTB: Türk Tabipler Birliği

GİRİŞ

Bu rapor, **2023 yılının Ekim, Kasım ve Aralık** aylarında Pozitif Yaşam Derneği'ne gelen başvurular üzerine Pozitif Yaşam Derneği hukuki danışmanı Av. Tutku Gülce Altundağ tarafından, HIV ile yaşayanların maruz kaldıkları ayrımcılıklara dikkat çekmek için, ViiV Healthcare tarafından fonlanan “*Türkiye’de HIV ile Yaşayan Kişilerin Güçlendirilmesi Projesi*” kapsamında hazırlanmıştır ve her türlü yasal hakkı saklıdır. Ayrıca Pozitif Yaşam Derneği'nin yazılı izni olmadıkça çoğaltılamaz, yayımlanamaz, başka bir dile çevrilemez, herhangi bir şekilde işlenemez ve değiştirmeler yapılamaz. Ancak kaynak adı ve alıntı yapılan kısım gösterilerek alıntı yapılabilir.

YÖNTEM

Bu raporda kullanılan bilgiler ve ulaşma yöntemleri şunlardır: Pozitif Yaşam Derneği'ne gelen başvuruların takibi ve o süreçte tespit edilen bilgiler ve basın taraması ile öğrenilen ya da başka bir medya organıyla hak ihlallerinden bilgi sahibi olunup bu ihlaller bağlamında edinilen bilgilerdir. Başvuranların gizliliğini korumak amacıyla başvurucular hakkında raporda hiçbir kişisel bilgiye yer verilmemiştir.

İHLALLER İLE İLGİLİ İSTATİSTİKLER

<i>Danışmanlık</i>	Hak İhlalleri	Bilgilendirme
Ekim	32 kez	43 kez
Kasım	38 kez	51 kez
Aralık	29 kez	43 kez

Pozitif Yaşam Derneği tarafından Ekim, Kasım, Aralık olmak üzere toplam 3 ayda aynı veya farklı kişilere **236 kez hukuki danışmanlık sağlanmış olup bunlardan 99 tanesi hak ihlali içermektedir.**

Söz konusu veriler, 81 hak ihlali içeren başvuru üzerinden bir vakanın birden fazla temel hak ve özgürlüğe aykırı olabildiği kabulü ile hazırlanmıştır, bu sebeple ihlal sayılarıyla hak ihlali sayıları farklılık arz etmektedir. Her ne kadar hak ihlali içeren bir başvuru, HIV'e dair temel hak ve özgürlükler düşünüldüğünde içkin şekilde mahremiyet hakkı ve ayrımcılık yasağı ihlali barındırdığı düşünülebilirse de bir vakanın hangi hak ihlaline vücut verdiği, ihlale konu olayların esasının ilgili temel hak ve özgürlüğe ilişkin olması üzerinden belirlenmiştir.

Aşağıda ayrıntıları aktarılan HIV ile yaşayanların maruz kaldıkları hak ihlalleri; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi , Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, T.C. Anayasası, Türk Ceza Kanunu, HHY, Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi ve Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi gibi ulusal ve uluslararası mevzuat dikkate alınarak hazırlanmıştır.

2023 EKİM, KASIM, ARALIK AYLARINDA DERNEĞE YAPILAN BAŞVURULARDA TESPİT EDİLEN HAK İHLALLERİ

Başvuru No 1 / Ekim 2023

Başvuru Konusu: İşe girişte talep edilen sağlık raporunda HIV testi yapıp rapora HIV statüsü yazılan danışan, statüsünü işveren ile paylaşmak istemediğini bu konuda nasıl bir yol izleyebileceğini sormuştur.¹ Kimi danışanlar statülerinin öğrenilmesi sebebiyle işe alınmamıştır².

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134, TDN m.4, HHY m.21), Kişisel sağlık verilerin korunması hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, KVKK m.6, TCK m.135, 136, 137, HHY m.23), İş, çalışma ve sözleşmede bulunma hürriyeti (AY m.48, 49, İHEB m.23, TCK m.117), Ayrımcılık yasağı (AY m.10, İHEB m.2, İHAS m.14, İş Kanunu m.5)

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir. Ayrıca, HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları'na göre iş için başvuranlardan ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir. Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olamayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli kişisel verilere erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. **Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test sonucuna göre işçi adayının işe alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olunan uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır.**

¹ Bu konuya ilişkin olarak Ekim içerisinde **3 kez** danışmanlık verilmiştir.

² Bu konuya ilişkin olarak Ekim içerisinde **5 kez** danışmanlık verilmiştir.

HIV testi, Kan ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde polisler, bekçiler, askerler ve pilotların işe giriş sağlık muayenelerinde, mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır.

Ek olarak, işverenin bu bilgiyi öğrenmesi üzerine danışanın işe alınmaması gibi işverenin eşit davranma yükümlülüğüne aykırı bir davranış sergilemesi, İş Kanunu madde 5 tarafından düzenlenmiş olan bu yükümlülüğü ihlal anlamına gelmektedir. Danışanın, HIV ile yaşaması sebebiyle maruz kaldığı ayrımcılık, 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 3. maddesinde sağlık durumu sebebiyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtildiği ve 6. madde uyarınca işe alımda bu tür ayrımcılıkların yapılamayacağı hükümlerine taban tabana zıttır. Bu durumda, danışan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'na başvuruda bulunma hakkına sahiptir. Ancak, TİHEK Kanunu'nun 17. maddesinin 2. fıkrası gereği, önce ayrımcılığı gerçekleştiren kuruma yazılı bir başvuru yapma zorunluluğu vardır. TİHEK, yaptığı inceleme sonucunda ayrımcılık tespit edilirse, işverene idari para cezası uygulayacaktır.

Ayrıca, işe alımda ayrımcılığa uğrayan danışan, bulunduğu il veya ilçedeki İnsan Hakları Kurulları'na başvurabilir. Bu kurullar, her türlü ayrımcılığı önlemekle görevlidir ve kendilerine yapılan ihlal bildirimini inceleyerek, gerektiğinde Cumhuriyet Başsavcılıkları'na veya ilgili idari makamlara ihlali bildirir ve sonucunu takip eder.

İşverenin haksız ve hukuka aykırı davranışı, çalışma hürriyetini ihlal edecek ve Türk Ceza Kanunu'nun 117. maddesi uyarınca iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçunu oluşturacaktır. Danışan, HIV ile yaşaması sebebiyle maruz kaldığı ayrımcılık nedeniyle işveren hakkında şikayet hakkını da kullanabilir.

Başvuru No 2 / Ekim 2023

Başvuru Konusu: Geçireceği bir operasyon adına önceden anlaştığı hastaneye HIV statüsünü söyleyen danışana HIV+ olduğu için operasyonun yapılabilmesi adına ek

ücret ödemesi gerektiği/işlemin gerçekleştirilemeyeceği söylenmiştir.³

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişinin dokunulmazlığı ile maddi ve manevi bütünlüğünü koruma hakkının ihlali (Anayasa m.17), Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.3), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana tıbbi işlemlerde kullanılan malzemelerin ve enfeksiyon önleme kurallarının standart olduğu ve HIV ile yaşayanlar için özel bir önleme gerek olmadığı hususunda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve kişinin sadece HIV ile yaşıyor olmasının hekimin işlemde çekilmesine ya da ayrıca ücretlendirilmesine bir gerekçe olarak gösterilemeyeceği söylenmiştir. Bu noktada suça konu eylemin gerçekleştiği yer Devlet Hastanesi, Özel Hastane veya Özel Tıp Merkezi de olsa aynı hususlar geçerli olacaktır.

AIDS evresinde olsun veya olmasın HIV ile yaşayanlara sağlık hizmeti sunmanın sağlık çalışanları açısından düşük bir risk yarattığı bilimsel olarak kanıtlanmıştır⁴. Bulaşıcı hastalık temelli olarak hekimin tedaviyi reddedebilmesi için ise her şeyden önce hastalığın objektif anlamda hekimin sağlığı açısından “aşırı risk” taşıması gerekeceğinden sağlık çalışanlarının, düşük risk grubunda olmalarına rağmen hastayı tedavi etmekten imtina etmemeleri gereklidir⁵. Kaldı ki;

“İdeal olan, hekimlerin riskli, zor veya elverişsiz bulunduğu durumlarda dahi hastaya gerekli tedaviyi uygulamasıdır. Bunun sebebi hasta-hekim ilişkisinde tarafların çıkarlarının aynı eksende yer almaması dolayısıyla hastanın çıkarlarının hekimin çıkarlarına üstün gelmesidir⁶.”

Danışana tüm bu bilgiler detaylı şekilde aktarılmış ve yürütebileceği hukuki

³ Bu konuya ilişkin olarak Ekim içerisinde **6 kez** danışmanlık verilmiştir.

⁴ Civaner Murat, “Hekimin Bulaşıcı Hastalık Taşıyan Hastaya Sağlık Hizmeti Sunma Ödevi: Nereye Kadar?”, Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi, 2007, 15, s. 166-175.

⁵ Türe, Gökhan; Türe, Oğuzhan, “Hekimin Hizmetten Çekilme Hakkı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, no. 131, 2017, s. 308.

⁶ Age, s. 296.

prosedürler ile şikâyet mekanizmaları aktarılmıştır.

Başvuru No 3 / Ekim 2023

Başvuru Konusu: Danışan arkadaşının HIV statüsünü 3. kişilere ifşa ettiğinden bahsetmiştir. Danışan bu konuda dernekten hukuki destek talep etmiştir.⁷

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişisel sağlık verilerinin korunması hakkının ihlali (AY m.20, TCK m.136), Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134).

Başvuruya Sağlanan Hukuki Destek: HIV statüsünün Anayasa Mahkemesi kararlarında tanımlandığı üzere kişinin sağlık verileri kapsamında olan ve özel hayat kapsamında korunması gereken kişisel veri niteliğinde olduğu ve Anayasa'nın 20. maddesine göre herkesin kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahip olduğu yönünde danışana bilgi verilmiştir. Kişisel verilerin hukuka aykırı olarak bir başkasına verilmesi, yayılması veya ele geçirilmesi ise TCK m.136'da düzenlenen "Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme" suçunu; kişinin özel hayatının gizliliğinin ihlal edilmesi ise TCK m.134'de düzenlenen "Özel hayatın gizliliğini ihlal" suçunun unsurlarının oluşmasına sebep olduğu anlatılmıştır. Danışana bu fiillere ilişkin suç duyurusunda bulunabileceği hususunda danışmanlık verilmiştir.

Bu suçu işleyen kişi kimi zaman bir partner, danışanın ailesinden birisi ya da bir sağlık personeli olabilmektedir. Her kim olduğu fark etmeksizin Türk Ceza Kanunu anlamında "herkes" bu suçu işleyebilmektedir.

Başvuru No 4 / Ekim 2023

Başvuru Konusu: Danışan HIV tanısı alınca kendi isteği ile HIV statüsünü işvereni ile paylaşmış ve bir süre geçtikten sonra ise iş akdine son vermiştir.⁸

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, İş Kanunu m.5), Çalışma ve sözleşme hürriyetinin ihlali (Anayasa m.48-49, TCK 117).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmış ve iş akdinin feshedilmesi halinde bu feshin hukuka aykırı olacağını, hukuka aykırı

⁷ Bu konuya ilişkin olarak Ekim içerisinde **7 kez** danışmanlık verilmiştir.

⁸ Bu konuya ilişkin olarak Ekim içerisinde **2 kez** danışmanlık verilmiştir.

feshin hem cezai hem de hukuki alanda sonuçlar doğurduğunu anlatılmıştır. Danışana bu bilgiler ışığında işveren ile tekrardan görüşmesi ve iş akdinin feshedilmesi durumunda işe iade davası, ayrımcılık tazminatı davası ile diğer işçilik alacaklarına ilişkin dava haklarının hatırlatılması yönünde danışmanlık verilmiştir.

Başvuru No 5 / Ekim 2023

Başvuru Konusu: Danışan muayene olurken HIV statüsünü paylaşmış, ardından hekim tarafından ayrımcı sözlere maruz kalmıştır. Hekim ardından tedaviyi reddetmiştir.⁹

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m. 257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.13), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4), Bilgi vermenin usulü (HHY m.18).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Hekimin tedaviyi reddi, Hekimlik Meslek Etik Kuralları ile Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'nde belirtilmiştir. Bu belgeler ışığında hekim; kendi uzmanlık alanı söz konusu değilse, bilgisi veya tıbbi imkanları yeterli değilse, hastaya faydalı olamayacağını düşünüyorsa, hekim ile hasta arasındaki sadakat/güven ilişkisi zedelenmişse, hastanın farklı bir hekim veya sağlık kurumu tarafından tedavi edilmesinin hasta açısından yararlı olacağına inanıyorsa, durumun acil olmaması ve hastanın başka bir hekime bırakılma imkânı varsa, şiddet veya tehditle karşı karşıya ise tedaviyi reddedebilir. Bunun haricindeki durumlarda hekimin tedaviyi reddetmesi bireylerin hak ihlali ile karşılaşmasına sebep olmaktadır. Bu hükümler doğrultusunda hastanın HIV pozitif olması, hekimin tedaviyi reddi için bir sebep değildir. Dolayısıyla danışanın gerektiği gibi tedavi olma hakkı elinden alınmıştır, kişi HIV ile yaşıyor ise hasta haklarından ve/veya gerektiği gibi teşhis ve tedavi hakkından mahrum kalır gibi bir düşünce modeli kabul edilemez ve hukuka aykırıdır. Danışanın ameliyatı söz konusu ayrımcı tutum sebebiyle iptal edilmiştir. Bu sebeplerle danışana yaşadığı hak ihlallerinden ötürü suç duyurusunda bulunabileceği,

⁹ Bu konuya ilişkin olarak Ekim içerisinde **5 kez** danışmanlık verilmiştir.

Hasta Hakları Birimine başvurabileceği konusunda hukuki danışmanlık verilmiş bu başvurularda destek sunabileceğimiz belirtilmiştir.

Başvuru No 6 / Ekim 2023

Başvuru Konusu: Danışan HIV tanısı alınca kendi isteği ile HIV statüsünü işvereni ile paylaşmış, işveren tarafından psikolojik tacize (mobbing) maruz kalmıştır¹⁰.

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, İş Kanunu m.5), Çalışma ve sözleşme hürriyetinin ihlali (Anayasa m.48-49, TCK 117).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmış ve iş akdinin feshedilmesi halinde bu feshin hukuka aykırı olacağını, hukuka aykırı feshin hem cezai hem de hukuki alanda sonuçlar doğurduğunu anlatılmıştır. Danışana bu bilgiler ışığında işveren ile tekrardan görüşmesi ve iş akdinin feshedilmesi durumunda işe iade davası, ayrımcılık tazminatı davası ile diğer işçilik alacaklarına ilişkin dava haklarının hatırlatılması yönünde danışmanlık verilmiştir.

Başvuru No 7 / Ekim 2023

Başvuru Konusu: Danışanın evlilik işlemlerini yapmak için gittiği aile hekimi, danışana HIV statüsü sebebiyle sağlık raporu veremeyeceğini söylemiştir.

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.13), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda evlenmeye engel hastalıklar arasında HIV enfeksiyonu belirtilmemektedir. Türkiye'de anlamlı sayıda kişi evlilik öncesi muayene sırasında yapılan HIV testi ile

¹⁰ Bu konuya ilişkin olarak Ekim içerisinde **3 kez** danışmanlık verilmiştir.

tanı almaktadır. Bu bağlamda kişinin tedaviye erişimi ve sağlığının korunması için etkili bir araç olan evlilik öncesi muayenede HIV testi, danışmanlık verilerek kişinin rızası olması durumunda uygulanabilir. HIV testi öncesinde danışanlardan onam alınması ve test sonrasında danışan başvuruçularından birinin HIV pozitif olduğunun öğrenilmesi durumunda, kişilerin evliliğinin önünde bir engel olmadığına dair sağlık raporu düzenlenmesi gerekir. Ancak ilgili sağlık raporunun düzenlenmesi için HIV testi zorunlu bir işlem değildir, onam vermeyen kişilere de gerekli sağlık raporu verilebilir.

Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan “Evlilik Öncesi Muayene ve Danışmanlık Rehberi” ve yasal düzenlemeler aile hekiminin HIV ile yaşayan başvuruçunun partnerine, başvuruçunun statüsünü bildirmek gibi bir yükümlülüğü olmadığını aktarmaktır. Bu noktada önerilen HIV pozitif başvuruçuya tanı sonrası danışmanlık verilmesi ve bulaş yollarına dair bilgilendirmenin yapılmasıdır. Hekim, başvuruçunun partnerine bilgi vermek veya başvuruçunun partneri ile onam formu düzenlemek gibi uygulamalardan kaçınılmalıdır. Sonuç olarak kişilerin rızaları dışında partnerlerine bilgi verilmeden, evlilik öncesi danışmanlık işlemleri tamamlanmalıdır.

Nitekim, HIV ile yaşayan başvuruçunun onamı olmaksızın hekim tarafından başvuruçunun partnerine statüsünün söylenmesi başta Anayasa kapsamında düzenlenmiş olan özel hayat ve kişisel veri kavramlarını zedelemektedir. Sağlık mevzuatı anlamında Hasta Hakları Yönetmeliği’ne baktığımızda düzenlenmiş olan mahremiyet ilkesine göre ise, bilgilerin gizli tutulması ve yine bilgi vermenin usulü gereği hastanın rızası olmaksızın bilgilerinin paylaşılması gerekir. Bu durum aynı zamanda Türk Ceza Kanunu’nun 136. Maddesi kapsamında suç olarak da düzenlenmiş durumdadır.

Danışanlara tüm bu hususlar aktarılarak ve kimi zaman ise ilgili hekim ile görüşmeler de sağlayarak evlilik işlemlerinin tamamlanması noktasında gerekli hukuki danışmanlık verilmiştir.

Başvuru No 8 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: İşe girişte talep edilen sağlık raporunda HIV testi yapıp rapora HIV statüsü yazılan danışan, statüsünü işveren ile paylaşmak istemediğini bu konuda nasıl bir yol izleyebileceğini sormuştur¹¹. Kimi danışanlar statülerinin öğrenilmesi

¹¹ Bu konuya ilişkin olarak Kasım içerisinde **2 kez** danışmanlık verilmiştir.

sebebiyle işe alınmamıştır¹².

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134, TDN m.4, HHY m.21), Kişisel sağlık verilerin korunması hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, KVKK m.6, TCK m.135, 136, 137, HHY m.23), İş, çalışma ve sözleşmede bulunma hürriyeti (AY m.48, 49, İHEB m.23, TCK m.117), Ayrımcılık yasağı (AY m.10, İHEB m.2, İHAS m.14, İş Kanunu m.5)

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir. Ayrıca, HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları'na göre iş için başvuranlardan ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir. Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olamayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli kişisel verilere erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. **Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test sonucuna göre işçi adayının işe alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olunan uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır.**

HIV testi, Kan ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde polisler, bekçiler, askerler ve pilotların işe giriş sağlık muayenelerinde, mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır.

Ek olarak, işverenin bu bilgiyi öğrenmesi üzerine danışanın işe alınmaması gibi işverenin eşit davranma yükümlülüğüne aykırı bir davranış sergilemesi, İş Kanunu

¹² Bu konuya ilişkin olarak Kasım içerisinde **5 kez** danışmanlık verilmiştir.

madde 5 tarafından düzenlenmiş olan bu yükümlülüğü ihlal anlamına gelmektedir. Danışanın, HIV ile yaşaması sebebiyle maruz kaldığı ayrımcılık, 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 3. maddesinde sağlık durumu sebebiyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtilmiştir ve 6. madde uyarınca işe alımda bu tür ayrımcılıkların yapılamayacağı hükümlerine taban tabana zıttır. Bu durumda, danışan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'na başvuruda bulunma hakkına sahiptir. Ancak, TİHEK Kanunu'nun 17. maddesinin 2. fıkrası gereği, önce ayrımcılığı gerçekleştiren kuruma yazılı bir başvuru yapma zorunluluğu vardır. TİHEK, yaptığı inceleme sonucunda ayrımcılık tespit edilirse, işverene idari para cezası uygulayacaktır.

Ayrıca, işe alımda ayrımcılığa uğrayan danışan, bulunduğu il veya ilçedeki İnsan Hakları Kurulları'na başvurabilir. Bu kurullar, her türlü ayrımcılığı önlemekle görevlidir ve kendilerine yapılan ihlal bildirimini inceleyerek, gerektiğinde Cumhuriyet Başsavcılıkları'na veya ilgili idari makamlara ihlali bildirir ve sonucunu takip eder.

İşverenin haksız ve hukuka aykırı davranışı, çalışma hürriyetini ihlal edecek ve Türk Ceza Kanunu'nun 117. maddesi uyarınca iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçunu oluşturacaktır. Danışan, HIV ile yaşaması sebebiyle maruz kaldığı ayrımcılık nedeniyle işveren hakkında şikayet hakkını da kullanabilir.

Başvuru No 9 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: Geçireceği bir operasyon adına önceden anlaşığı hastaneye HIV statüsünü söyleyen danışana HIV+ olduğu için operasyonun yapılabilmesi adına ek ücret ödemesi gerektiği/işlemin gerçekleştirilemeyeceği söylenmiştir.¹³

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişinin dokunulmazlığı ile maddi ve manevi bütünlüğünü koruma hakkının ihlali (Anayasa m.17), Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.3), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının

¹³ Bu konuya ilişkin olarak Kasım içerisinde **6 kez** danışmanlık verilmiştir.

ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana tıbbi işlemlerde kullanılan malzemelerin ve enfeksiyon önleme kurallarının standart olduğu ve HIV ile yaşayanlar için özel bir önleme gerek olmadığı hususunda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve kişinin sadece HIV ile yaşıyor olmasının hekimin işleminden çekilmesine ya da ayrıca ücretlendirilmesine bir gerekçe olarak gösterilemeyeceği söylenmiştir. Bu noktada suça konu eylemin gerçekleştiği yer Devlet Hastanesi, Özel Hastane veya Özel Tıp Merkezi de olsa aynı hususlar geçerli olacaktır.

AIDS evresinde olsun veya olmasın HIV ile yaşayanlara sağlık hizmeti sunmanın sağlık çalışanları açısından düşük bir risk yarattığı bilimsel olarak kanıtlanmıştır¹⁴. Bulaşıcı hastalık temelli olarak hekimin tedaviyi reddedebilmesi için ise her şeyden önce hastalığın objektif anlamda hekimin sağlığı açısından “aşırı risk” taşıması gerekeceğinden sağlık çalışanlarının, düşük risk grubunda olmalarına rağmen hastayı tedavi etmekten imtina etmemeleri gereklidir¹⁵. Kaldı ki;

“İdeal olan, hekimlerin riskli, zor veya elverişsiz bulunduğu durumlarda dahi hastaya gerekli tedaviyi uygulamasıdır. Bunun sebebi hasta-hekim ilişkisinde tarafların çıkarlarının aynı eksende yer almaması dolayısıyla hastanın çıkarlarının hekimin çıkarlarına üstün gelmesidir¹⁶.”

Dolayısıyla kişinin HIV pozitif olduğu için hekimin söz konusu işlemi yapmak için ek ücret talep etmesi hukuka aykırılık oluşturmaktadır ve ayrımcı bir muameledir. Danışana yukarıda belirtilen hak ihlallerinden ötürü Hasta Hakları Birimine ve yaşadığı ilin Tabipler Odasına başvurabileceği ayrıca suç duyurusunda bulunabileceği anlatılmıştır.

Başvuru No 10 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: Danışan arkadaşının HIV statüsünü 3. kişilere ifşa ettiğinden bahsetmiştir. Danışan bu konuda dernekten hukuki destek talep etmiştir.¹⁷

¹⁴ Civaner Murat, “Hekimin Bulaşıcı Hastalık Taşıyan Hastaya Sağlık Hizmeti Sunma Ödevi: Nereye Kadar?”, Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi, 2007, 15, s. 166-175.

¹⁵ Türe, Gökhan; Türe, Oğuzhan, “Hekimin Hizmetten Çekilme Hakkı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, no. 131, 2017, s. 308.

¹⁶ Age, s. 296.

¹⁷ Bu konuya ilişkin olarak Kasım içerisinde **6 kez** danışmanlık verilmiştir.

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişisel sağlık verilerinin korunması hakkının ihlali (AY m.20, TCK m.136), Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134).

Başvuruya Sağlanan Hukuki Destek: HIV statüsünün Anayasa Mahkemesi kararlarında tanımlandığı üzere kişinin sağlık verileri kapsamında olan ve özel hayat kapsamında korunması gereken kişisel veri niteliğinde olduğu ve Anayasa'nın 20. maddesine göre herkesin kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahip olduğu yönünde danışana bilgi verilmiştir. Kişisel verilerin hukuka aykırı olarak bir başkasına verilmesi, yayılması veya ele geçirilmesi ise TCK m.136'da düzenlenen "Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme" suçunu; kişinin özel hayatının gizliliğinin ihlal edilmesi ise TCK m.134'de düzenlenen "Özel hayatın gizliliğini ihlal" suçunun unsurlarının oluşmasına sebep olduğu anlatılmıştır. Danışana bu fiillere ilişkin suç duyurusunda bulunabileceği hususunda danışmanlık verilmiştir.

Bu suçu işleyen kişi kimi zaman bir partner, danışanın ailesinden birisi ya da bir sağlık personeli olabilmektedir. Her kim olduğu fark etmeksizin Türk Ceza Kanunu anlamında "herkes" bu suçu işleyebilmektedir. Kamu görevlisi tarafından işlenmesi durumunda ise TCK m. 257 uyarınca görevi kötüye kullanma suçundan da bahsedilebilecektir.

Başvuru No 11 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: Danışan HIV tanısı alınca kendi isteği ile HIV statüsünü işvereni ile paylaşmış, işveren tarafından psikolojik tacize (mobbing) maruz kalmıştır¹⁸.

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, İş Kanunu m.5), Çalışma ve sözleşme hürriyetinin ihlali (Anayasa m.48-49, TCK 117).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmış ve iş akdinin feshedilmesi halinde bu feshin hukuka aykırı olacağını, hukuka aykırı feshin hem cezai hem de hukuki alanda sonuçlar doğurduğunu anlatılmıştır. Danışana bu bilgiler ışığında işveren ile tekrardan görüşmesi ve iş akdinin feshedilmesi durumunda işe iade davası, ayrımcılık tazminatı davası ile diğer işçilik alacaklarına ilişkin dava haklarının hatırlatılması yönünde danışmanlık verilmiştir.

¹⁸ Bu konuya ilişkin olarak Kasım içerisinde **4 kez** danışmanlık verilmiştir.

Başvuru No 12 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: Danışan HIV tanısı alınca kendi isteği ile (ya da zorunda kalarak) HIV statüsünü işvereni ile paylaşmış, işveren ise iş akdine son vermiştir.¹⁹

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, İş Kanunu m.5), Çalışma ve sözleşme hürriyetinin ihlali (Anayasa m.48-49, TCK 117).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmış ve iş akdinin feshedilmesi halinde bu feshin hukuka aykırı olacağını, hukuka aykırı feshin hem cezai hem de hukuki alanda sonuçlar doğurduğunu anlatılmıştır. Danışana bu bilgiler ışığında işveren ile tekrardan görüşmesi ve iş akdinin feshedilmesi durumunda işe iade davası, ayrımcılık tazminatı davası ile diğer işçilik alacaklarına ilişkin dava haklarının hatırlatılması yönünde danışmanlık verilmiştir.

Başvuru No 13 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: Danışan muayene olurken HIV statüsünü paylaşmış, ardından hekim tarafından ayrımcı sözlere maruz kalmıştır. Hekim ardından tedaviyi reddetmiştir.²⁰

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m. 257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.13), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4), Bilgi vermenin usulü (HHY m.18).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Hekimin tedaviyi reddi, Hekimlik Meslek Etik Kuralları ile Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'nde belirtilmiştir. Bu belgeler ışığında hekim; kendi uzmanlık alanı söz konusu değilse, bilgisi veya tıbbi imkanları yeterli değilse, hastaya faydalı olamayacağını düşünüyorsa, hekim ile hasta arasındaki

¹⁹ Bu konuya ilişkin olarak Kasım içerisinde **3 kez** danışmanlık verilmiştir.

²⁰ Bu konuya ilişkin olarak Kasım içerisinde **4 kez** danışmanlık verilmiştir.

sadakat/güven ilişkisi zedelenmişse, hastanın farklı bir hekim veya sağlık kurumu tarafından tedavi edilmesinin hasta açısından yararlı olacağına inanıyorsa, durumun acil olmaması ve hastanın başka bir hekime bırakılma imkânı varsa, şiddet veya tehditle karşı karşıya ise tedaviyi reddedebilir. Bunun haricindeki durumlarda hekimin tedaviyi reddetmesi bireylerin hak ihlali ile karşılaşmasına sebep olmaktadır. Bu hükümler doğrultusunda hastanın HIV pozitif olması, hekimin tedaviyi reddi için bir sebep değildir. Dolayısıyla danışanın gerektiği gibi tedavi olma hakkı elinden alınmıştır, kişi HIV ile yaşıyor ise hasta haklarından ve/veya gerektiği gibi teşhis ve tedavi hakkından mahrum kalır gibi bir düşünce modeli kabul edilemez ve hukuka aykırıdır. Bu sebeplerle danışana yaşadığı hak ihlallerinden ötürü suç duyurusunda bulunabileceği, Hasta Hakları Birimine başvurabileceği konusunda hukuki danışmanlık verilmiş bu başvurularda destek sunabileceğimiz belirtilmiştir.

Başvuru No 14 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: Danışan estetik bir işlem yaptırmak isterken (saç ekimi için de aynı açıklamalar geçerli olacaktır) hekim tarafından statüsü nedeniyle ve zaruri olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir²¹.

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişinin Dokunulmazlığı ile Maddi ve Manevi Bütünlüğünü Koruma Hakkının İhlali (Anayasa md 17), Sağlık Hizmetlerine Erişim Hakkının İhlali (Anayasa md 56), Görevi İhmal Suretiyle Kötüye Kullanma Suçu (TCK md 257), Tıbbî özen gösterilmesinin ihlâli (HHY md 14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi md 13), Mesleki standartların ihlâli (İHBS md 4), Tıbbî gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlâli (HHY md 11), Ayrımcılık yasağının ihlâli (AİHS md 14, İHBS md 11, TCK md 122, Biyotıp Sözleşmesi md 11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi md 2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlâli (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi md 2,3,4).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Hekimin tedaviyi reddi, Hekimlik Meslek Etik Kuralları ile Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'nde belirtilmiştir. Bu belgeler ışığında hekim; kendi uzmanlık alanı söz konusu değilse, bilgisi veya tıbbi imkanları yeterli değilse, hastaya faydalı olamayacağını düşünüyorsa, hekim ile hasta arasındaki

²¹ Bu konuya ilişkin olarak Kasım içerisinde **4 kez** danışmanlık verilmiştir.

sadakat/güven ilişkisi zedelenmişse, hastanın farklı bir hekim veya sağlık kurumu tarafından tedavi edilmesinin hasta açısından yararlı olacağına inanıyorsa, durumun acil olmaması ve hastanın başka bir hekime bırakılma imkânı varsa, şiddet veya tehditle karşı karşıya ise tedaviyi reddedebilir. Bunun haricindeki durumlarda hekimin tedaviyi reddetmesi bireylerin hak ihlali ile karşılaşmasına sebep olacaktır. Bu hükümler doğrultusunda hastanın HIV pozitif olması, hekimin tedaviyi reddi için bir sebep değildir.

Başvuru No 15 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: Danışanın evlilik işlemlerini yapmak için gittiği aile hekimi, danışana HIV statüsü sebebiyle sağlık raporu veremeyeceğini söylemiştir.

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.13), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda evlenmeye engel hastalıklar arasında HIV enfeksiyonu belirtilmemektedir. Türkiye'de anlamlı sayıda kişi evlilik öncesi muayene sırasında yapılan HIV testi ile tanı almaktadır. Bu bağlamda kişinin tedaviye erişimi ve sağlığının korunması için etkili bir araç olan evlilik öncesi muayenede HIV testi, danışmanlık verilerek kişinin rızası olması durumunda uygulanabilir. HIV testi öncesinde danışanlardan onam alınması ve test sonrasında danışan başvuruçulardan birinin HIV pozitif olduğunun öğrenilmesi durumunda, kişilerin evliliğinin önünde bir engel olmadığına dair sağlık raporu düzenlenmesi gerekir. Ancak ilgili sağlık raporunun düzenlenmesi için HIV testi zorunlu bir işlem değildir, onam vermeyen kişilere de gerekli sağlık raporu verilebilir.

Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan “Evlilik Öncesi Muayene ve Danışmanlık Rehberi” ve yasal düzenlemeler aile hekiminin HIV ile yaşayan başvuruçunun partnerine, başvuruçunun statüsünü bildirmek gibi bir yükümlülüğü

olmadığını aktarmaktır. Bu noktada önerilen HIV pozitif başvurucuya tanı sonrası danışmanlık verilmesi ve bulaş yollarına dair bilgilendirmenin yapılmasıdır. Hekim, başvurucunun partnerine bilgi vermek veya başvurucunun partneri ile onam formu düzenlemek gibi uygulamalardan kaçınılmalıdır. Sonuç olarak kişilerin rızaları dışında partnerlerine bilgi verilmeden, evlilik öncesi danışmanlık işlemleri tamamlanmalıdır.

Nitekim, HIV ile yaşayan başvurucunun onamı olmaksızın hekim tarafından başvurucunun partnerine statüsünün söylenmesi başta Anayasa kapsamında düzenlenmiş olan özel hayat ve kişisel veri kavramlarını zedelemektedir. Sağlık mevzuatı anlamında Hasta Hakları Yönetmeliği'ne baktığımızda düzenlenmiş olan mahremiyet ilkesine göre ise, bilgilerin gizli tutulması ve yine bilgi vermenin usulü gereği hastanın rızası olmaksızın bilgilerinin paylaşılması gerekir. Bu durum aynı zamanda Türk Ceza Kanunu'nun 136. Maddesi kapsamında suç olarak da düzenlenmiş durumdadır.

Danışanlara tüm bu hususlar aktararak ve kimi zaman ise ilgili hekim ile görüşmeler de sağlayarak evlilik işlemlerinin tamamlanması noktasında gerekli hukuki danışmanlık verilmiştir.

Başvuru No 16 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: Kendisine karşı boşanma davası açılan danışan, dava dilekçesinde ve ilgili belgelerde HIV statüsünün açıklandığını, statü bilgisi üzerinden hakarete uğradığını ve yakınlarına HIV statüsünün ifşa edildiğinden bahsetmiştir.

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana Türk Medeni Kanunu uyarınca boşanma sebeplerinden söz edilmiş ve HIV statüsünün bir boşanma sebebi olarak sayılamayacağından ayrıntısıyla bahsedilmiştir. Karşı tarafın HIV statüsünü bir başka boşanma sebebi altında geçirmesi durumunda bu bilginin boşanma davasında göz önüne alınmaması gereken, ilgisiz bir bilgi olduğu hakkında bilgilendirmede bulunulmuştur. Bu doğrultuda özel hayatın gizliliğine ve ayrımcılık yasağına aykırı durumla ilgili gidilebilecek yollar danışana anlatılmıştır.

Ek olarak, bir danışanın boşanma davası özelinde çocuğu ile kişisel ilişki kurulması statüsü nedeniyle engellenmeye çalışılmaktadır. Çocuğun üstün yararı gözetildiğinde çocuğun gelişim

döneminde babası ile geçireceği vaktin önemi ve danışan olan babanın statüsünün herhangi bir şekilde risk oluşturmaması dikkate alınarak karar verilmesi gerektiğine ilişkin gerekli bilgiler aktarılmıştır.

Başvuru No 17 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: Danışan sağlık çalışanı olmakla birlikte işi ile ilgili olarak istenilen rutin kontroller sırasında kendisinden HIV testi istenmiş, danışan ise HIV testi vermek istemediğini söylemiştir. Bu nedenle başına ne geleceği konusunda endişe duyan danışan hukuki danışmanlık almak amacıyla başvuruda bulunmuştur²².

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134), Kişisel sağlık verilerin korunması hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, KVKK m.6, TCK m.135, 136, 137), İş, çalışma ve sözleşmede bulunma hürriyeti (AY m.48, 49, İHEB m.23, TCK m.117), Ayrımcılık yasağı (AY m.10, İHEB m.2, İHAS m.14, İş Kanunu m.5).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmıştır. HIV enfeksiyonunun, işe almama, iş sözleşmesini yenilememe veya işten çıkarma için haklı veya geçerli bir sebep olamayacağı ayrıca Uygulama ve Davranış Kuralları uyarınca aday işçilerden ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir.

Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir.

Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri üstüne ya da iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olamayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli kişisel verilere erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test sonucuna göre işçi adayının işe alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olduğumuz

²² Bu konuya ilişkin olarak Kasım içerisinde **2 kez** danışmanlık verilmiştir.

uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır. HIV testi, Kan ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde polisler, bekçiler, askerler ve pilotların işe giriş sağlık muayenelerinde, bu mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır ve hukuka aykırıdır.

Başvuru No 18 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: İşe girişte talep edilen sağlık raporunda HIV testi yapıp rapora HIV statüsü yazılan danışan, statüsünü işveren ile paylaşmak istemediğini bu konuda nasıl bir yol izleyebileceğini sormuştur²³. Kimi danışanlar statülerinin öğrenilmesi sebebiyle işe alınmamıştır²⁴.

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134, TDN m.4, HHY m.21), Kişisel sağlık verilerin korunması hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, KVKK m.6, TCK m.135, 136, 137, HHY m.23), İş, çalışma ve sözleşmede bulunma hürriyeti (AY m.48, 49, İHEB m.23, TCK m.117), Ayrımcılık yasağı (AY m.10, İHEB m.2, İHAS m.14, İş Kanunu m.5)

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir. Ayrıca, HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla ilgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları'na göre iş için başvuranlardan ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir. Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olamayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli kişisel verilere erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. **Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test**

²³ Bu konuya ilişkin olarak Aralık içerisinde **2 kez** danışmanlık verilmiştir.

²⁴ Bu konuya ilişkin olarak Aralık içerisinde **2 kez** danışmanlık verilmiştir.

sonucuna göre işçi adayının işe alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olunan uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır.

HIV testi, Kan ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde polisler, bekçiler, askerler ve pilotların işe giriş sağlık muayenelerinde, mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır.

Ek olarak, işverenin bu bilgiyi öğrenmesi üzerine danışanın işe alınmaması gibi işverenin eşit davranma yükümlülüğüne aykırı bir davranış sergilemesi, İş Kanunu madde 5 tarafından düzenlenmiş olan bu yükümlülüğü ihlal anlamına gelmektedir. Danışanın, HIV ile yaşaması sebebiyle maruz kaldığı ayrımcılık, 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 3. maddesinde sağlık durumu sebebiyle ayrımcılık yapılamayacağı belirtilmiştir ve 6. madde uyarınca işe alımda bu tür ayrımcılıkların yapılamayacağı hükümlerine taban tabana zıttır. Bu durumda, danışan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'na başvuruda bulunma hakkına sahiptir. Ancak, TİHEK Kanunu'nun 17. maddesinin 2. fıkrası gereği, önce ayrımcılığı gerçekleştiren kuruma yazılı bir başvuru yapma zorunluluğu vardır. TİHEK, yaptığı inceleme sonucunda ayrımcılık tespit edilirse, işverene idari para cezası uygulayacaktır.

Ayrıca, işe alımda ayrımcılığa uğrayan danışan, bulunduğu il veya ilçedeki İnsan Hakları Kurulları'na başvurabilir. Bu kurullar, her türlü ayrımcılığı önlemekle görevlidir ve kendilerine yapılan ihlal bildirimini inceleyerek, gerektiğinde Cumhuriyet Başsavcılıkları'na veya ilgili idari makamlara ihlali bildirir ve sonucunu takip eder.

İşverenin haksız ve hukuka aykırı davranışı, çalışma hürriyetini ihlal edecek ve Türk Ceza Kanunu'nun 117. maddesi uyarınca iş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçunu oluşturacaktır. Danışan, HIV ile yaşaması sebebiyle maruz kaldığı ayrımcılık nedeniyle işveren hakkında şikayet hakkını da kullanabilir.

Başvuru No 19 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Danışan HIV tanısı alınca kendi isteği ile HIV statüsünü işvereni ile paylaşmış, işveren tarafından psikolojik tacize (mobbing) maruz kalmıştır²⁵.

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, İş Kanunu m.5), Çalışma ve sözleşme hürriyetinin ihlali (Anayasa m.48-49, TCK 117).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmış ve iş akdinin feshedilmesi halinde bu feshin hukuka aykırı olacağını, hukuka aykırı feshin hem cezai hem de hukuki alanda sonuçlar doğurduğunu anlatılmıştır. Danışana bu bilgiler ışığında işveren ile tekrardan görüşmesi ve iş akdinin feshedilmesi durumunda işe iade davası, ayrımcılık tazminatı davası ile diğer işçilik alacaklarına ilişkin dava haklarının hatırlatılması yönünde danışmanlık verilmiştir.

Başvuru No 20 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Danışan HIV tanısı alınca kendi isteği ile HIV statüsünü işvereni ile paylaşmış ve bir süre geçtikten sonra ise iş akdine son vermiştir.²⁶

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, İş Kanunu m.5), Çalışma ve sözleşme hürriyetinin ihlali (Anayasa m.48-49, TCK 117).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana; HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmış ve iş akdinin feshedilmesi halinde bu feshin hukuka aykırı olacağını, hukuka aykırı feshin hem cezai hem de hukuki alanda sonuçlar doğurduğunu anlatılmıştır. Danışana bu bilgiler ışığında işveren ile tekrardan görüşmesi ve iş akdinin feshedilmesi durumunda işe iade davası, ayrımcılık tazminatı davası ile diğer işçilik alacaklarına ilişkin dava haklarının hatırlatılması yönünde danışmanlık verilmiştir.

Başvuru No 21 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Geçireceği bir operasyon adına önceden anlaştığı hastaneye HIV statüsünü söyleyen danışana HIV+ olduğu için operasyonun yapılabilmesi adına ek

²⁵ Bu konuya ilişkin olarak Aralık içerisinde **2 kez** danışmanlık verilmiştir.

²⁶ Bu konuya ilişkin olarak Aralık içerisinde **4 kez** danışmanlık verilmiştir.

ücret ödemesi gerektiği/işlemin gerçekleştirilemeyeceği söylenmiştir.²⁷

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişinin dokunulmazlığı ile maddi ve manevi bütünlüğünü koruma hakkının ihlali (Anayasa m.17), Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.3), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana tıbbi işlemlerde kullanılan malzemelerin ve enfeksiyon önleme kurallarının standart olduğu ve HIV ile yaşayanlar için özel bir önleme gerek olmadığı hususunda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve kişinin sadece HIV ile yaşıyor olmasının hekimin işlemde çekilmesine ya da ayrıca ücretlendirilmesine bir gerekçe olarak gösterilemeyeceği söylenmiştir. Bu noktada suça konu eylemin gerçekleştiği yer Devlet Hastanesi, Özel Hastane veya Özel Tıp Merkezi de olsa aynı hususlar geçerli olacaktır.

AIDS evresinde olsun veya olmasın HIV ile yaşayanlara sağlık hizmeti sunmanın sağlık çalışanları açısından düşük bir risk yarattığı bilimsel olarak kanıtlanmıştır²⁸. Bulaşıcı hastalık temelli olarak hekimin tedaviyi reddedebilmesi için ise her şeyden önce hastalığın objektif anlamda hekimin sağlığı açısından “aşırı risk” taşıması gerekeceğinden sağlık çalışanlarının, düşük risk grubunda olmalarına rağmen hastayı tedavi etmekten imtina etmemeleri gereklidir²⁹. Kaldı ki;

“İdeal olan, hekimlerin riskli, zor veya elverişsiz bulunduğu durumlarda dahi hastaya gerekli tedaviyi uygulamasıdır. Bunun sebebi hasta-hekim ilişkisinde tarafların çıkarlarının aynı eksende yer almaması dolayısıyla hastanın çıkarlarının hekimin çıkarlarına üstün gelmesidir³⁰.”

Dolayısıyla kişinin HIV pozitif olduğu için hekimin söz konusu işlemi yapmak için ek

²⁷ Bu konuya ilişkin olarak Aralık içerisinde **8 kez** danışmanlık verilmiştir.

²⁸ Civaner Murat, “Hekimin Bulaşıcı Hastalık Taşıyan Hastaya Sağlık Hizmeti Sunma Ödevi: Nereye Kadar?”, Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi, 2007, 15, s. 166-175.

²⁹ Türe, Gökhan; Türe, Oğuzhan, “Hekimin Hizmetten Çekilme Hakkı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, no. 131, 2017, s. 308.

³⁰ Age, s. 296.

ücret talep etmesi hukuka aykırılık oluşturmaktadır ve ayrımcı bir muameledir. Danışana yukarıda belirtilen hak ihlallerinden ötürü Hasta Hakları Birimine ve yaşadığı ilin Tabipler Odasına başvurabileceği ayrıca suç duyurusunda bulunabileceği anlatılmıştır.

Başvuru No 22 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Danışan arkadaşının HIV statüsünü 3. kişilere ifşa ettiğinden bahsetmiştir. Danışan bu konuda dernekten hukuki destek talep etmiştir.³¹

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişisel sağlık verilerinin korunması hakkının ihlali (AY m.20, TCK m.136), Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134).

Başvuruya Sağlanan Hukuki Destek: HIV statüsünün Anayasa Mahkemesi kararlarında tanımlandığı üzere kişinin sağlık verileri kapsamında olan ve özel hayat kapsamında korunması gereken kişisel veri niteliğinde olduğu ve Anayasa'nın 20. maddesine göre herkesin kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahip olduğu yönünde danışana bilgi verilmiştir. Kişisel verilerin hukuka aykırı olarak bir başkasına verilmesi, yayılması veya ele geçirilmesi ise TCK m.136'da düzenlenen "Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme" suçunu; kişinin özel hayatının gizliliğinin ihlal edilmesi ise TCK m.134'de düzenlenen "Özel hayatın gizliliğini ihlal" suçunun unsurlarının oluşmasına sebep olduğu anlatılmıştır. Danışana bu fiillere ilişkin suç duyurusunda bulunabileceği hususunda danışmanlık verilmiştir.

Başvuru No 23 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Danışan muayene olurken HIV statüsünü paylaşmış, ardından hekim tarafından ayrımcı sözlere maruz kalmıştır. Hekim ardından tedaviyi reddetmiştir³².

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Sağlık hizmetlerine erişim hakkının ihlali (Anayasa m.56), Görevi ihmal suretiyle kötüye kullanma suçu (TCK m. 257), Tıbbi özen gösterilmesinin ihlali (HHY m.14, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.13), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Tıbbi gereklere uygun teşhis tedavi ve bakımın ihlali (HHY m.11), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14,

³¹ Bu konuya ilişkin olarak Aralık içerisinde **4 kez** danışmanlık verilmiştir.

³² Bu konuya ilişkin olarak Aralık içerisinde **2 kez** danışmanlık verilmiştir.

İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS Madde 2, HHY Madde 5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4), Bilgi vermenin usulü (HHY m.18).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Hekimin tedaviyi reddi, Hekimlik Meslek Etik Kuralları ile Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'nde belirtilmiştir. Bu belgeler ışığında hekim; kendi uzmanlık alanı söz konusu değilse, bilgisi veya tıbbi imkanları yeterli değilse, hastaya faydalı olamayacağını düşünüyorsa, hekim ile hasta arasındaki sadakat/güven ilişkisi zedelenmişse, hastanın farklı bir hekim veya sağlık kurumu tarafından tedavi edilmesinin hasta açısından yararlı olacağına inanıyorsa, durumun acil olmaması ve hastanın başka bir hekime bırakılma imkânı varsa, şiddet veya tehditle karşı karşıya ise tedaviyi reddedebilir. Bunun haricindeki durumlarda hekimin tedaviyi reddetmesi bireylerin hak ihlali ile karşılaşmasına sebep olmaktadır. Bu hükümler doğrultusunda hastanın HIV pozitif olması, hekimin tedaviyi reddi için bir sebep değildir. Dolayısıyla danışanın gerektiği gibi tedavi olma hakkı elinden alınmıştır, kişi HIV ile yaşıyor ise hasta haklarından ve/veya gerektiği gibi teşhis ve tedavi hakkından mahrum kalır gibi bir düşünce modeli kabul edilemez ve hukuka aykırıdır. Danışanın ameliyatı söz konusu ayrımcı tutum sebebiyle iptal edilmiştir. Bu sebeplerle danışana yaşadığı hak ihlallerinden ötürü suç duyurusunda bulunabileceği, Hasta Hakları Birimine başvurabileceği konusunda hukuki danışmanlık verilmiş bu başvurularda destek sunabileceğimiz belirtilmiştir.

Başvuru No 24 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Kendisine karşı boşanma davası açılan danışan, dava dilekçesinde ve ilgili belgelerde HIV statüsünün açıklandığını, statü bilgisi üzerinden hakarete uğradığını ve yakınlarına HIV statüsünün ifşa edildiğinden bahsetmiştir.

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana Türk Medeni Kanunu uyarınca boşanma sebeplerinden söz edilmiş ve HIV statüsünün bir boşanma sebebi olarak sayılamayacağından ayrıntısıyla bahsedilmiştir. Karşı tarafın HIV statüsünü bir başka boşanma sebebi altında geçirmesi durumunda bu bilginin boşanma davasında göz önüne alınmaması gereken, ilgisiz bir bilgi olduğu hakkında bilgilendirmede

bulunulmuştur. Bu doğrultuda özel hayatın gizliliğine ve ayrımcılık yasağına aykırı durumla ilgili gidilebilecek yollar danışana anlatılmıştır.

Ek olarak, bir danışanın boşanma davası özelinde çocuğu ile kişisel ilişki kurulması statüsü nedeniyle engellenmeye çalışılmaktadır. Çocuğun üstün yararı gözetildiğinde çocuğun gelişim döneminde babası ile geçireceği vaktin önemi ve danışan olan babanın statüsünün herhangi bir şekilde risk oluşturmaması dikkate alınarak karar verilmesi gerektiğine ilişkin gerekli bilgiler aktarılmıştır.

Başvuru No 25 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Danışan sağlık çalışanı olmakla birlikte işi ile ilgili olarak istenilen rutin kontroller sırasında kendisinden HIV testi istenmiş, danışan ise HIV testi vermek istemediğini söylemiştir. Bu nedenle başına ne geleceği konusunda endişe duyan danışan hukuki danışmanlık almak amacıyla başvuruda bulunmuştur.

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, TCK m.134), Kişisel sağlık verilerin korunması hakkı (AY m.20, İHEB m.12, İHAS m.8, KVKK m.6, TCK m.135, 136, 137), İş, çalışma ve sözleşmede bulunma hürriyeti (AY m.48, 49, İHEB m.23, TCK m.117), Ayrımcılık yasağı (AY m.10, İHEB m.2, İHAS m.14, İş Kanunu m.5).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli hukuki danışmanlık sağlanmıştır. HIV enfeksiyonunun, işe almama, iş sözleşmesini yenilememe veya işten çıkarma için haklı veya geçerli bir sebep olamayacağı ayrıca Uygulama ve Davranış Kuralları uyarınca aday işçilerden ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir.

Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir.

Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri üstüne ya da iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olamayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli kişisel verilere erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test sonucuna göre işçi adayının işe

alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır. HIV testi, Kan ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde polisler, bekçiler, askerler ve pilotların işe giriş sağlık muayenelerinde, bu mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır ve hukuka aykırıdır.

Başvuru No 26 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Danışan yeni işe başlayacak olup, işveren kendisinden kullandığı ilaçların dökümünü e-devletten çıkarmasını istemiştir.

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Kişisel Sağlık Verilerinin Korunması Hakkının İhlali (Anayasa md 20, TCK md 136).

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana sağlık durumunun özel nitelikli kişisel veri olduğu ve özel hayat kapsamında korunması gereken kişisel verisi niteliğinde olduğu ve Anayasa'nın 20. Maddesine göre herkesin kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahip olduğu anlatıldı. Kişisel verilerin hukuka aykırı olarak bir başkasına verilmesi, yayılması veya ele geçirilmesi ise TCK madde 136'da düzenlenen "Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme" suçunu oluşturacağından işverenin işçiden sağlık verilerini öğrenebileceği ilaç dökümünü istemesi hukuka aykırıdır. Danışana bu doğrultuda danışmanlık verilmiş olup danışanın ilaç dökümünü işvereni ile paylaşmak zorunda olmadığı söylenmiştir.

Başvuru No 27 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Danışan gittiği dış hastanesinde bilgilerinin tedaviyle ilgisiz hekimlerle paylaşıldığını, farklı hekimler tarafından tedavinin reddedilerek sağlık hakkına erişemediğinden bahsetmiş ve konuya ilişkin destek talep etmiştir.³³

Başvurucunun Uğradığı Hak İhlalleri ve Hukuki Dayanakları: Görevi kötüye kullanma suçu (TCK m.257), Özel hayatın gizliliğine saygı hakkı (AYm.20, İHEB m.12, İHAS m.8,

³³ Bu konuya ilişkin olarak Aralık içerisinde **2 kez** danışmanlık verilmiştir.

TCK m.134, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.4, HHY m.21), Kişisel sağlık verilerinin korunması hakkının ihlali (AY m.20, TCK m.136), Mesleki standartların ihlali (İHBS m.4), Bilgilerinin gizli tutulması hakkının ihlali (HHY m.23), Mahremiyete saygı hakkının ihlali (HHY m.21), Ayrımcılık yasağının ihlali (İHAS m.14, İHBS m.11, TCK m.122, Biyotıp Sözleşmesi m.11, Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi m.2), Sağlık hizmetlerine adalete uygun erişim hakkının ihlali (İHBS m.2, HHY m.5, Biyotıp Sözleşmesi m.2,3,4).

Başvuruya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana tıbbi işlemlerde kullanılan malzemelerin ve enfeksiyon önleme kurallarının standart olduğu ve HIV statüsündeki bireyler için özel bir önleme gerek olmadığı hususunda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve kişinin sadece HIV ile yaşıyor olmasının hekimin çekilmesine bir gerekçe olarak gösterilemeyeceği söylenmiştir. Ek olarak danışanın HIV statüsü, hiçbir şekilde hekimin hastayı ret hakkını doğurmamakta, aksine hekimin etik ve mesleki sorumluluğunu gündeme getirmektedir. Danışanın ayrıca mahremiyet hakkı da ihlal edilmiş durumdadır. Hekim aynı zamanda tıp etiğine aykırı olan davranışıyla görevini ihmal suretiyle kötüye kullanmıştır. Danışana yukarıda belirtilen hak ihlallerinden ötürü suç duyurusunda bulunabileceği, ayrıca hastanenin Hasta Hakları Birimi'ne ve yaşadığı ilin Tabipler Odasına şikâyette bulunabileceği konusunda danışmanlık verilmiştir.

HUKUKİ BİLGİ VERİLEN ANCAK HAK İHLALİ TESPİT EDİLEMİYEN VAKALAR

Bilgilendirme No 1 / Ekim 2023

Başvuru Konusu: Danışan yeni tanı almış olup temel hakları konusunda bilgilendirme talep etmiştir.³⁴

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana temel haklar konusunda danışmanlık sağlanmıştır.

Bilgilendirme No 2 / Ekim 2023

Başvuru Konusu: Danışan temel hakları konusunda bilgilendirme talep etmiştir.³⁵

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana temel haklar konusunda danışmanlık sağlanmıştır.

Bilgilendirme No 3 / Ekim 2023

Başvuru Konusu: Danışan MEDULA sistemindeki bilgileri gizlemek istediğini

³⁴ Bu konuya ilişkin Ekim içerisinde **18 kez** danışmanlık verilmiştir.

³⁵ Bu konuya ilişkin Ekim içerisinde **7 kez** danışmanlık verilmiştir.

belirtmiş, bunun içinde yapması gerekenleri öğrenmek için başvurmuştur.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Hizmet Sunumu Genel Müdürlüğü, 16 Ağustos 2021 tarihinde yayınladığı 2021/29 sayılı Genelge ile MEDULA sistemi üzerinden görülebilen kişisel sağlık verilerine yalnızca kurum talebi ya da mahkeme kararıyla gizlilik getirilebileceğini, kişilerin kendilerinin ya da vekaleten yapacakları başvuruların işleme alınmayacağını ve önceki tarihli işlemlerin ortadan kaldırılacağını düzenlemiş durumdadır. Pozitif Yaşam Derneği söz konusu Genelge'nin ilgili kısımlarının yürütmesinin durdurulması ve iptal edilmesi yönünde bir dava açmıştır ve bu dava Danıştay önünde derdest haldedir. Danıştay yürütmenin durdurulması talebimize ilişkin bir karar vermesi gerekirken henüz vermemiştir. Dosyada esaslı bir değişiklik halen olmamıştır. Ancak, Eylül ayı içerisinde savcı yazılı beyanını açıklamış, davanın reddinin uygun olduğu yönünde görüşünü belirtmiştir. Dernek olarak savcı düşüncesine cevap verilmiş, dava dilekçemizde belirttiğimiz hususlar detaylandırılarak davanın kabulüne karar verilmesi gerektiğine ilişkin beyan dilekçesi paylaşılmıştır.

Bunun yanı sıra danışana, Genelge temelinde kendisine uygulanan birel işlemin kaldırılması yönünde Sosyal Güvenlik Kurumu'na başvurabileceği, gelecek ret kararı üzerine 60 gün içinde derece idare mahkemesi önünde iptal davası açabileceği yönünde bilgilendirme yapılmıştır.

Bilgilendirme No 4 / Ekim 2023

Başvuru Konusu: Kabin memuru olmak isteyen danışan süreç hakkında bilgi almak istemiştir³⁶.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana sivil havacılık mevzuatı uyarınca gerekli bilgilendirme sağlanmıştır. İlgili düzenlemeler uyarınca, kabin ekibi üyesi olarak çalışacak personelin sahip olması gereken sağlık koşulları, sağlık durumunun nasıl değerlendirileceğini ayrıntılı şekilde düzenlemiştir.

Kabin üyelerinin sağlık raporları belirli periyotlarda güncellenir. SHT OPS - SAĞLIK madde 8 gereği, bu güncellemeler 5 yıllık periyotlarla gerçekleştirilir. Kabin üyelerinin sağlık kontrolleri, Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından

---

³⁶ Bu konuya ilişkin olarak Ekim içerisinde **4 kez** danışmanlık verilmiştir.

yetkilendirilmiş Havacılık Tıp Merkezi (AeMC) tarafından yapılır. Kabin görevlilerinin sağlık raporları, HIV testi dahil olmak üzere çeşitli testleri içermektedir. Ancak, pilotlara yönelik düzenlemelerde HIV statüsüne ilişkin doğrudan düzenlemeler bulunurken, kabin ekibi için benzer bir düzenleme yapılmamıştır. HIV ile yaşayan kabin ekibi üyeleri, araştırma klinik hastalık kanıtı sağlamazsa ve aero-tıbbi değerlendirmeye tabi tutulursa, çalışmaya uygun olarak değerlendirilebilecektir. Başvurucu, ilgili maddeleri ve değerlendirme kriterlerini yetkili Havacılık Tıp Merkezi'nde hatırlatarak, önyargısız, objektif ve bilimsel gerçekleri yansıtan bir rapor talep etmelidir.

Sonuç olarak, düzenlenen raporun olumsuz olması durumunda, başvuru 2 ay içinde itiraz edebilecektir. İtiraz durumunda, Hava Sağlık Birimi, uygun bulunan başvuruları, yeni bir değerlendirme için Sivil Havacılık Sağlık Komisyonu'na gönderir. Sivil Havacılık Sağlık Komisyonu, görüşleri dikkate alarak nihai kararı Hava Sağlık Birimi tarafından verir. Hava Sağlık Birimi tarafından raporun elverişli olarak düzenlenmesine karar verilirse, SHT - MED madde 15 gereği rapor olumsuz düzenleyen Havacılık Tıp Merkezi'ne idari yaptırım uygulanır. Hava Sağlık Birimi'nin nihai kararına karşı idare mahkemelerinde 30 gün içinde iptal davası açılabilir.

Bu noktada Havacılık Tıp Merkezi tarafından sonuçlandırılacağı için somut olaya göre olumlu sonuçlanıp sonuçlanmayacağı ve alınması gereken aksiyonlar değişiklik gösterebileceğinden ihtimallere dönük bilgilendirme yapılmıştır.

Bilgilendirme No 5 / Ekim 2023

Başvuru Konusu: Danışan yurtdışına taşınmayı düşündüğünü, ilaçları ve yasal prosedürleri hakkında bilgi edinmek istediğini belirtmiştir³⁷.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana farklı ülkelerin farklı uygulamaları ve hukuk kuralları olduğundan ötürü hangi ülkede sağlık sigortası ne kadar karşılıyor ile ilgili en sağlıklı bilgiyi o ülkelerin alanda çalışan kuruluşlarından öğrenmesinin önemi açıklanmıştır. Bunun için hivtravel.org adlı siteye girerek gitmek istenilen ülkeyi seçip ilgili kuruluşların iletişim adresleri üzerinden mail göndererek sorularını yöneltmeleri tavsiye edilmiştir. Site aynı zamanda, gidilecek ülkede çalışma izni ya da ikamet izni alınması gibi süreçlere ilişkin

³⁷ Bu konuya ilişkin olarak Ekim içerisinde **3 kez** danışmanlık verilmiştir.

de bilgi vermektedir.

Bilgilendirme No 6 / Ekim 2023

Başvuru Konusu: Danışan yeni bir işe girmek için başvuru yaptığında alması gereken sağlık raporu ile ilgili olarak bilgi almak istemiştir.³⁸

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli bilgilendirme yapılmıştır. HIV enfeksiyonunun, işe almama, iş sözleşmesini yenilememe veya işten çıkarma için haklı veya geçerli bir sebep olamayacağı ayrıca Uygulama ve Davranış Kuralları uyarınca aday işçilerden ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir.

Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir.

Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri üstüne ya da iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olamayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli kişisel verilere erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test sonucuna göre işçi adayının işe alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır. HIV testi, Kan ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde **polisler, bekçiler, askerler ve pilotların** işe giriş sağlık muayenelerinde, bu mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır ve hukuka aykırıdır.

Olması gerekenin, HIV'le yaşıyor olmanın kişinin çalışmasına hiçbir engel

³⁸ Bu konuya ilişkin olarak Ekim içerisinde **4 kez** danışmanlık verilmiştir.

taşımayacağı ve bir etki yaratmayacağı düşünüldüğünde, hekim tarafından hazırlanacak olan sağlık raporunda hiçbir şekilde danışanın statüsüne yer verilmeden ilgili raporun çalışmasına engel bir durum olmadığı şeklinde düzenlenmesi gerektiği bilgisi danışana aktarılmıştır.

Bilgilendirme No 7 / Ekim 2023

Başvuru Konusu: Danışan devlet memuru olmak istediğini ancak HIV statüsünün engel olup olmayacağı hususunda hukuki danışmanlık talep etmiştir³⁹.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türkiye'de ulusal ya da uluslararası mevzuatta HIV'le yaşayanların devlet memuru olmalarına ilişkin engel bir düzenleme yoktur. Kişisel sağlık verileri kapsamında olan HIV statüsü kanunen zorunlu olan haller dışında kimseyle paylaşma zorunluluğu bulunmamaktadır. Dolayısıyla memurluğa girişte HIV statüsünün paylaşılmasının istenmesi hukuka aykırı olacaktır. Danışana bu doğrultuda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve HIV statüsünün memuriyete engel bir durum olmadığı kendisine aktarılmıştır.

Bilgilendirme No 8 / Ekim 2023

Başvuru Konusu: Danışan askerlik muafiyet işlemlerini tamamladıktan sonra HIV statüsünün askerlik durum belgesinde görülüp görülmeyeceğini sormuştur.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana muafiyet işlemleri sırasında düzenlenen belgelerden etraflıca söz edilmiş ve sonrasında askerlik durum belgesinde muafiyet sebebinin görülmediği bilgisi aktarılmıştır.

Bilgilendirme No 9 / Ekim 2023

Başvuru Konusu: HIV ile yaşayan danışan ve eşi evlilik işlemleri sebebiyle aile hekimine başvurmadan önce süreç hakkında bilgi almak istemiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Evlilik öncesinde yapılması zorunlu testler Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda belirlenmiştir. Bu zorunlu testler arasında HIV testi bulunmamaktadır. Dolayısı ile evlilik için gerekli sağlık raporunun verilmesinde HIV testi sonucunun beklenmesi de söz konusu değildir. Zira bu durum TCK gereğince suç teşkil etmektedir. Danışana ilgili mevzuat ve uygulamada prosedürün nasıl ilerlediği bilgisi aktarılmıştır.

³⁹ Bu konuya ilişkin olarak Ekim içerisinde **2 kez** danışmanlık verilmiştir.

Bilgilendirme No 10 / Ekim 2023

Başvuru Konusu: Danışan malulen emeklilik şartları ile ilgili bilgi talep etmiş, HIV statüsünün malulen emeklilik için yeterli bir koşul olup olmadığını sormuştur.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Malulen emekliliğin kendine has şartları bulunmaktadır ve kişinin HIV pozitif olması tek başına malulen emeklilik için yeterli bir koşul değildir. Maluliyet raporunda en az %60 oranında maluliyet olması gerekir, bunun yanında belirlenmiş prim gününün doldurulmuş olması gerekir. Bu sebeple danışana sadece HIV statüsü sebebiyle malulen emekli olamayacağı anlatılmıştır.

Bilgilendirme No 11 / Ekim 2023

Başvuru Konusu: Danışan, HIV'le yaşayan yakının kapalı cezaevinde tutuklu bulunduğunu ve ilaca erişememe gibi bir problemle karşılaşırsa ne yapabileceklerine ilişkin bilgi talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Cezaevinde tutuklu ya da hükümlü bulunan kişilerin sağlık hakkına ve ilaca erişim hakları bir dizi ulusal ve uluslararası hukuk kaynağında düzenlenmiş durumdadır. HIV ile yaşayan mahpusun cezaevi revirinin gereken özen yükümlülüğünü göstermemesi ile ilaca erişememesi hak ihlaline vücut vermekte, hekimin hukuki, cezai, idari, mesleki ve etik sorumluluğunu doğurmaktadır.

Bilgilendirme No 12 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: Danışan yeni tanı almış olup temel hakları konusunda bilgilendirme talep etmiştir.⁴⁰

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana temel haklar konusunda danışmanlık sağlanmıştır.

Bilgilendirme No 13 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: Danışan temel hakları konusunda bilgilendirme talep etmiştir.⁴¹

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana temel haklar konusunda danışmanlık sağlanmıştır.

Bilgilendirme No 14 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: Danışan MEDULA sistemindeki bilgileri gizlemek istediğini

⁴⁰ Bu konuya ilişkin olarak Kasım içerisinde **18 kez** danışmanlık verilmiştir.

⁴¹ Bu konuya ilişkin olarak Kasım içerisinde **10 kez** danışmanlık verilmiştir.

belirtmiş, bunun içinde yapması gerekenleri öğrenmek için başvurmuştur⁴².

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Hizmet Sunumu Genel Müdürlüğü, 16 Ağustos 2021 tarihinde yayınladığı 2021/29 sayılı Genelge ile MEDULA sistemi üzerinden görülebilen kişisel sağlık verilerine yalnızca kurum talebi ya da mahkeme kararıyla gizlilik getirilebileceğini, kişilerin kendilerinin ya da vekaleten yapacakları başvuruların işleme alınmayacağını ve önceki tarihli işlemlerin ortadan kaldırılacağını düzenlemiş durumdadır. Pozitif Yaşam Derneği söz konusu Genelge'nin ilgili kısımlarının yürütmesinin durdurulması ve iptal edilmesi yönünde bir dava açmıştır ve bu dava Danıştay önünde derdest haldedir. Bunun yanı sıra danışana, Genelge temelinde kendisine uygulanan birel işlemin kaldırılması yönünde Sosyal Güvenlik Kurumu'na başvurabileceği, gelecek ret kararı üzerine 60 gün içinde derece idare mahkemesi önünde iptal davası açabileceği yönünde bilgilendirme yapılmıştır.

Bilgilendirme No 15 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: Danışan sigortalılıktan yararlanma ve sigorta borcu bulunması halinde ilaçlara nasıl erişebileceği hakkında bilgi almak istemiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türkiye'de 1 Ekim 2008 tarihi itibari ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu çerçevesinde SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı'na tabi olanlar SGK çatısı altında birleşmiştir. Söz konusu kanuna göre çalışanlar yine aynı kanunun 4. maddesinde yer aldığı şekilde a, b ve c olarak kategorize edilmiştir. Eski adı ile SSK'ya prim ödeyen, bir iş yerinde sözleşmeli olarak çalışan kişiler 4A kapsamında değerlendirilirler. Eski adı Bağ-Kur olan 4B, hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına bağımsız çalışanlar ile isteğe bağlı sigorta primi ödeyenleri kapsar. Eski sistemde Emekli Sandığı'na bağlı devlet memurları ise 4C kapsamında değerlendirilirler. 4A, 4B, 4C kapsamında olmayanların ise zorunlu olarak genel sağlık sigortası kapsamına alındığı ve aylık o yıl için belirlenen bir miktarda yatırılan prim karşılığı GSS'li olduğu söylenmiştir.

Bilgilendirme No 16 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: Danışan işvereni tarafından yapılacak özel sağlık sigortası kapsamında statüsünün işveren tarafından öğrenilip öğrenilmeyeceğini ve özel sağlık

⁴² Bu konuya ilişkin olarak Kasım içerisinde **2 kez** danışmanlık verilmiştir.

sigortası ile ilaca ve tedaviye erişiminin mümkün olup olmadığını öğrenmek istemiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Ülkemizde özel sağlık sigortalarının HIV ile ilgili hiçbir sağlık hizmetini karşılamadığı konusunda danışan bilgilendirilmiştir. Bunun yanında danışana, HIV statüsünün sigorta şirketleri tarafından görüntülenmesinin mümkün olmadığı, özel sağlık sigortası kapsamında olunan tedavilerde HIV statüsünün mahremiyetine önem gösterilmesi gerektiği ve sigorta şirketiyle paylaşamayacağı yönünde bilgilendirmede bulunulmuştur.

Bilgilendirme No 17 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: Danışan yeni bir işe girmek için başvuru yaptığında alması gereken sağlık raporu ile ilgili olarak bilgi almak istemiştir.⁴³

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli bilgilendirme yapılmıştır. HIV enfeksiyonunun, işe almama, iş sözleşmesini yenilememe veya işten çıkarma için haklı veya geçerli bir sebep olamayacağı ayrıca Uygulama ve Davranış Kuralları uyarınca aday işçilerden ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir.

Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir.

Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri üstüne ya da iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olamayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli kişisel verilere erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test sonucuna göre işçi adayının işe alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır. HIV testi, Kan ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel

⁴³ Bu konuya ilişkin olarak Kasım içerisinde **4 kez** danışmanlık verilmiştir.

Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde **polisler, bekçiler, askerler ve pilotların** işe giriş sağlık muayenelerinde, bu mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır ve hukuka aykırıdır.

Olması gerekenin, HIV'le yaşıyor olmanın kişinin çalışmasına hiçbir engel taşımayacağı ve bir etki yaratmayacağı düşünüldüğünde, hekim tarafından hazırlanacak olan sağlık raporunda hiçbir şekilde danışanın statüsüne yer verilmeden ilgili raporun çalışmasına engel bir durum olmadığı şeklinde düzenlenmesi gerektiği bilgisi danışana aktarılmıştır.

Bilgilendirme No 18 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: Danışan TSK'da subay (askeri personel) olarak çalışıyor olup HIV tanısı almıştır. Süreç hakkında bilgi almak istemiştir.⁴⁴

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türk Silahlı Kuvvetleri personellerinde aranan sağlık koşulları Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği ile belirlenmektedir. Söz konusu yönetmelik uyarınca sağlık durumuna göre personelin nasıl gruplandırılacağı, yönetmeliğin hastalık ve arızalar listesinde ise hastalıkların bu gruplara göre nasıl değerlendirileceği yer almaktadır. Maddeye göre bireyler askerliğe elverişli ve askerliğe elverişli değil olmak üzere iki gruba ayrılır. Yönetmeliğe ek hastalıklar ve arızalar listesi Enfeksiyon Hastalıkları bölümü 52. Madde'de, doğrulama testleriyle kanıtlanmış HIV enfeksiyonu D grubu hastalıklar arasında yer almakta ve askerliğe elverişli değildir olarak sınıflandırılmaktadır. Dolayısıyla Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı olarak çalıştığı için HIV tanısı alınca gerekli şartların sağlanması halinde emekliye ayrılacağı doğrultusunda danışana bilgi verilmiştir.

Bilgilendirme No 19 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: Danışan devlet memuru olmak istediğini ancak HIV statüsünün engel olup olmayacağı hususunda hukuki danışmanlık talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türkiye'de ulusal ya da uluslararası mevzuatta HIV'le yaşayanların devlet memuru olmalarına ilişkin engel bir düzenleme

⁴⁴ Bu konuya ilişkin olarak Kasım içerisinde **6 kez** danışmanlık verilmiştir.

yoktur. Kişisel sağlık verileri kapsamında olan HIV statüsü kanunen zorunlu olan haller dışında kimseyle paylaşma zorunluluğu bulunmamaktadır. Dolayısıyla memurluğa girişte HIV statüsünün paylaşılmasının istenmesi hukuka aykırı olacaktır. Danışana bu doğrultuda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve HIV statüsünün memuriyete engel bir durum olmadığı kendisine aktarılmıştır.

Bilgilendirme No 20 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: Danışan HIV pozitif olmasının askerlik yapmasında engel olup olmayacağı hakkında danışmanlık istemiştir⁴⁵.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana TSK Sağlık Yeteneği Yönetmeliği, hastalıklar ve arızalar listesinin B ve D grubunda yer alan hastalıklara ve arızalara sahip kişilerin askerliğe elverişli sayılmadığı; Yönetmeliğe ek hastalıklar ve arızalar listesi Enfeksiyon Hastalıkları bölümü 52. maddede doğrulama testleriyle kanıtlanmış HIV enfeksiyonu D grubu hastalıklar arasında yer almakta ve askerliğe elverişli değildir olarak sınıflandırıldığı bilgisi verilmiştir. Bu doğrultuda danışanın askerlik hizmetinden kesin olarak muaf olduğu aktarılmıştır.

Bilgilendirme No 21 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: Danışan yurtdışına taşınmayı düşündüğünü, ilaçları ve yasal prosedürleri hakkında bilgi edinmek istediğini belirtmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana farklı ülkelerin farklı uygulamaları ve hukuk kuralları olduğundan ötürü hangi ülkede sağlık sigortası ne kadar karşılıyor ile ilgili en sağlıklı bilgiyi o ülkelerin alanda çalışan kuruluşlarından öğrenmesinin önemi açıklanmıştır. Bunun için hivtravel.org adlı siteye girerek gitmek istenilen ülkeyi seçip ilgili kuruluşların iletişim adresleri üzerinden mail göndererek sorularını yöneltmeleri tavsiye edilmiştir. Site aynı zamanda, gidilecek ülkede çalışma izni ya da ikamet izni alınması gibi süreçlere ilişkin de bilgi vermektedir.

Bilgilendirme No 22 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: HIV ile yaşayan danışan ve eşi evlilik işlemleri sebebiyle aile hekimine başvurmadan önce süreç hakkında bilgi almak istemiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Evlilik öncesinde yapılması zorunlu testler Umumi

⁴⁵ Bu konuya ilişkin olarak Kasım içerisinde **5 kez** danışmanlık verilmiştir.

Hıfzıssıhha Kanunu'nda belirlenmiştir. Bu zorunlu testler arasında HIV testi bulunmamaktadır. Dolayısı ile evlilik için gerekli sağlık raporunun verilmesinde HIV testi sonucunun beklenmesi de söz konusu değildir. Zira bu durum TCK gereğince suç teşkil etmektedir. Danışana ilgili mevzuat ve uygulamada prosedürün nasıl ilerlediği bilgisi aktarılmıştır.

Bilgilendirme No 23 / Kasım 2023

Başvuru Konusu: Danışan özel güvenlik görevlisi olmak istediğini ancak HIV statüsünün engel olup olmayacağı hususunda hukuki danışmanlık talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Özel güvenlik görevlisine ilişkin olarak 2021 yılında yapılan değişiklik ile Özel Güvenlik Görevlileri Sağlık Şartları Yönetmeliği uyarınca Yönetmeliğe EK-1 listesinde "Aday Sağlık Raporunda Bulunması Gereken Laboratuvar Testleri" başlığı altında HIV testi de yer almaktadır. Ayrıca Yönetmeliğin kendisinde Madde 5 ikinci fıkrada "Aday, mevcut durumu ile değerlendirilir. Tedavi ve operasyon ile düzelebileceği öngörülen durumlarda olumlu aday sağlık raporu, ancak adayın sağlık durumu iyileştikten sonra düzenlenir." şeklinde düzenleme yapılmıştır. Bu nedenle ilgili hekime günümüzde gelinen nokta bir yana, HIV ile yaşıyor olmasının ayrımcı bir durum yaratmaması gerektiğinin hatırlatılması gerektiği yönünde bilgilendirme yapılmıştır.

Bilgilendirme No 24 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Danışan yeni tanı almış olup temel hakları konusunda bilgilendirme talep etmiştir.⁴⁶

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana temel haklar konusunda danışmanlık sağlanmıştır.

Bilgilendirme No 25 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Danışan temel hakları konusunda bilgilendirme talep etmiştir.⁴⁷

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana temel haklar konusunda danışmanlık sağlanmıştır.

Bilgilendirme No 26 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Danışan MEDULA sistemindeki bilgileri gizlemek istediğini

⁴⁶ Bu konuya ilişkin olarak Aralık içerisinde **14 kez** danışmanlık verilmiştir.

⁴⁷ Bu konuya ilişkin olarak Aralık içerisinde **7 kez** danışmanlık verilmiştir.

belirtmiş, bunun içinde yapması gerekenleri öğrenmek için başvurmuştur.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Hizmet Sunumu Genel Müdürlüğü, 16 Ağustos 2021 tarihinde yayınladığı 2021/29 sayılı Genelge ile MEDULA sistemi üzerinden görülebilen kişisel sağlık verilerine yalnızca kurum talebi ya da mahkeme kararıyla gizlilik getirilebileceğini, kişilerin kendilerinin ya da vekaleten yapacakları başvuruların işleme alınmayacağını ve önceki tarihli işlemlerin ortadan kaldırılacağını düzenlemiş durumdadır. Pozitif Yaşam Derneği söz konusu Genelge'nin ilgili kısımlarının yürütmesinin durdurulması ve iptal edilmesi yönünde bir dava açmıştır ve bu dava Danıştay önünde derdest haldedir. Bunun yanı sıra danışana, Genelge temelinde kendisine uygulanan birel işlemin kaldırılması yönünde Sosyal Güvenlik Kurumu'na başvurabileceği, gelecek ret kararı üzerine 60 gün içinde derece idare mahkemesi önünde iptal davası açabileceği yönünde bilgilendirme yapılmıştır.

Bilgilendirme No 27 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Danışan sigortalılıktan yararlanma ve sigorta borcu bulunması halinde ilaçlara nasıl erişebileceği hakkında bilgi almak istemiştir⁴⁸.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türkiye'de 1 Ekim 2008 tarihi itibari ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu çerçevesinde SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı'na tabi olanlar SGK çatısı altında birleşmiştir. Söz konusu kanuna göre çalışanlar yine aynı kanunun 4. maddesinde yer aldığı şekilde a, b ve c olarak kategorize edilmiştir. Eski adı ile SSK'ya prim ödeyen, bir iş yerinde sözleşmeli olarak çalışan kişiler 4A kapsamında değerlendirilirler. Eski adı Bağ-Kur olan 4B, hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına bağımsız çalışanlar ile isteğe bağlı sigorta primi ödeyenleri kapsar. Eski sistemde Emekli Sandığı'na bağlı devlet memurları ise 4C kapsamında değerlendirilirler. 4A, 4B, 4C kapsamında olmayanların ise zorunlu olarak genel sağlık sigortası kapsamına alındığı ve aylık o yıl için belirlenen bir miktarda yatırılan prim karşılığı GSS'li olduğu söylenmiştir.

Bilgilendirme No 28 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Danışan işvereni tarafından yapılacak özel sağlık sigortası kapsamında statüsünün işveren tarafından öğrenilip öğrenilmeyeceğini ve özel sağlık

⁴⁸ Bu konuya ilişkin olarak Aralık içerisinde **2 kez** danışmanlık verilmiştir.

sigortası ile ilaca ve tedaviye erişiminin mümkün olup olmadığını öğrenmek istemiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Ülkemizde özel sağlık sigortalarının HIV ile ilgili hiçbir sağlık hizmetini karşılamadığı konusunda danışan bilgilendirilmiştir. Bunun yanında danışana, HIV statüsünün sigorta şirketleri tarafından görüntülenmesinin mümkün olmadığı, özel sağlık sigortası kapsamında olunan tedavilerde HIV statüsünün mahremiyetine önem gösterilmesi gerektiği ve sigorta şirketiyle paylaşamayacağı yönünde bilgilendirmede bulunulmuştur.

Bilgilendirme No 29 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Danışan yeni bir işe girmek için başvuru yaptığında alması gereken sağlık raporu ile ilgili olarak bilgi almak istemiştir.⁴⁹

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana HIV/AIDS ve Çalışma Yaşamıyla İlgili ILO Uygulama ve Davranış Kuralları doğrultusunda gerekli bilgilendirme yapılmıştır. HIV enfeksiyonunun, işe almama, iş sözleşmesini yenilememe veya işten çıkarma için haklı veya geçerli bir sebep olamayacağı ayrıca Uygulama ve Davranış Kuralları uyarınca aday işçilerden ya da çalışanlardan HIV ile ilgili kişisel bilgi vermelerini istemenin herhangi bir gerekçesi olamayacağı düzenlenmiştir.

Danışana, İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik'in ekinde yer alan İşe Giriş/Periyodik Muayene Formu'nda HIV testinin sayılmadığı dolayısıyla HIV testinin işe giriş için ve periyodik muayenelerde zorunlu bir test olmadığı hususunda bilgi verilmiştir.

Ek olarak, çalışanların da bu tür bilgileri üstüne ya da iş arkadaşlarına verme gibi bir yükümlülükleri olamayacağı ve işçilerin sağlık statülerine ilişkin konularda, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu uyarınca HIV statüsünün özel nitelikli kişisel verilere erişimin gizliliğine ilişkin kurallara tabi olması gerektiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla işçi veya işçi adayından HIV testinin istenmesi ve test sonucuna göre işçi adayının işe alınmaması veya işçinin iş sözleşmesinin feshedilmesi veyahut yenilenmemesi durumu ayrımcı bir muamele teşkil etmektedir. Bu durum hem taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelere hem de ulusal düzeydeki mevzuata aykırıdır. HIV testi, Kan

⁴⁹ Bu konuya ilişkin olarak Aralık içerisinde **5 kez** danışmanlık verilmiştir.

ve Kan Ürünleri Yönetmeliği'nde sayılan haller (kan ve organ bağışçıları) ile Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nde sayılan haller bakımından zorunlu tutulmuştur. Bunlar haricinde polisler, bekçiler, askerler ve pilotların işe giriş sağlık muayenelerinde, bu mesleklere ilişkin kanuni düzenlemeler uyarınca HIV statüsüne özel olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla, bu haller dışındaki işe girişlerde HIV testi istenmesinin hukuki bir dayanağı bulunmamaktadır ve hukuka aykırıdır.

Olması gerekenin, HIV'le yaşıyor olmanın kişinin çalışmasına hiçbir engel taşımayacağı ve bir etki yaratmayacağı düşünüldüğünde, hekim tarafından hazırlanacak olan sağlık raporunda hiçbir şekilde danışanın statüsüne yer verilmeden ilgili raporun çalışmasına engel bir durum olmadığı şeklinde düzenlenmesi gerektiği bilgisi danışana aktarılmıştır.

Bilgilendirme No 30 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Danışan HIV pozitif olmasının askerlik yapmasında engel olup olmayacağı hakkında danışmanlık istemiştir⁵⁰.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana TSK Sağlık Yeteneği Yönetmeliği, hastalıklar ve arızalar listesinin B ve D grubunda yer alan hastalıklara ve arızalara sahip kişilerin askerliğe elverişli sayılmadığı; Yönetmeliğe ek hastalıklar ve arızalar listesi Enfeksiyon Hastalıkları bölümü 52. maddede doğrulama testleriyle kanıtlanmış HIV enfeksiyonu D grubu hastalıklar arasında yer almakta ve askerliğe elverişli değildir olarak sınıflandırıldığı bilgisi verilmiştir. Bu doğrultuda danışanın askerlik hizmetinden kesin olarak muaf olduğu aktarılmıştır.

Bilgilendirme No 31 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Danışan özel güvenlik görevlisi olmak istediğini ancak HIV statüsünün engel olup olmayacağı hususunda hukuki danışmanlık talep etmiştir⁵¹.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Özel güvenlik görevlisine ilişkin olarak 2021 yılında yapılan değişiklik ile Özel Güvenlik Görevlileri Sağlık Şartları Yönetmeliği uyarınca Yönetmeliğe EK-1 listesinde "Aday Sağlık Raporunda Bulunması Gereken Laboratuvar Testleri" başlığı altında HIV testi de yer almaktadır. Ayrıca Yönetmeliğin kendisinde Madde

⁵⁰ Bu konuya ilişkin olarak Aralık içerisinde **2 kez** danışmanlık verilmiştir.

⁵¹ Bu konuya ilişkin olarak Aralık içerisinde **2 kez** danışmanlık verilmiştir.

5 ikinci fıkrada "Aday, mevcut durumu ile değerlendirilir. Tedavi ve operasyon ile düzelebileceği öngörülen durumlarda olumlu aday sağlık raporu, ancak adayın sağlık durumu iyileştikten sonra düzenlenir." şeklinde düzenleme yapılmıştır. Bu nedenle ilgili hekime günümüzde gelinen nokta bir yana, HIV ile yaşıyor olmasının ayrımcı bir durum yaratmaması gerektiğinin hatırlatılması gerektiği yönünde bilgilendirme yapılmıştır.

Bilgilendirme No 32 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Danışan, HIV'le yaşayan yakının kapalı cezaevinde tutuklu bulunduğunu ve ilaca erişememe gibi bir problemle karşılaşırca ne yapabileceklerine ilişkin bilgi talep etmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Cezaevinde tutuklu ya da hükümlü bulunan kişilerin sağlık hakkına ve ilaca erişim hakları bir dizi ulusal ve uluslararası hukuk kaynağında düzenlenmiş durumdadır. HIV ile yaşayan mahpusun cezaevi revirinin gereken özen yükümlülüğünü göstermemesi ile ilaca erişememesi hak ihlaline vücut vermekte, hekimin hukuki, cezai, idari, mesleki ve etik sorumluluğunu doğurmaktadır.

Bilgilendirme No 33 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Kabin memuru olmak isteyen danışan süreç hakkında bilgi almak istemiştir⁵².

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana sivil havacılık mevzuatı uyarınca gerekli bilgilendirme sağlanmıştır. İlgili düzenlemeler uyarınca, kabin ekibi üyesi olarak çalışacak personelin sahip olması gereken sağlık koşulları, sağlık durumunun nasıl değerlendirileceğini ayrıntılı şekilde düzenlemiştir.

Kabin üyelerinin sağlık raporları belirli periyotlarda güncellenir. SHT OPS - SAĞLIK madde 8 gereği, bu güncellemeler 5 yıllık periyotlarla gerçekleştirilir. Kabin üyelerinin sağlık kontrolleri, Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından yetkilendirilmiş Havacılık Tıp Merkezi (AeMC) tarafından yapılır. Kabin görevlilerinin sağlık raporları, HIV testi dahil olmak üzere çeşitli testleri içermektedir. Ancak, pilotlara yönelik düzenlemelerde HIV statüsüne ilişkin doğrudan düzenlemeler bulunurken, kabin ekibi için benzer bir düzenleme yapılmamıştır. HIV ile yaşayan kabin ekibi üyeleri, araştırma klinik hastalık kanıtı sağlamazsa ve aero-

---

⁵² Bu konuya ilişkin olarak Aralık içerisinde **2 kez** danışmanlık verilmiştir.

tıbbi değerlendirmeye tabi tutulursa, çalışmaya uygun olarak değerlendirilebilecektir. Başvurucu, ilgili maddeleri ve değerlendirme kriterlerini yetkili Havacılık Tıp Merkezi'nde hatırlatarak, önyargısız, objektif ve bilimsel gerçekleri yansıtan bir rapor talep etmelidir.

Sonuç olarak, düzenlenen raporun olumsuz olması durumunda, başvuru 2 ay içinde itiraz edebilecektir. İtiraz durumunda, Hava Sağlık Birimi, uygun bulunan başvuruları, yeni bir değerlendirme için Sivil Havacılık Sağlık Komisyonu'na gönderir. Sivil Havacılık Sağlık Komisyonu, görüşleri dikkate alarak nihai kararı Hava Sağlık Birimi tarafından verir. Hava Sağlık Birimi tarafından raporun elverişli olarak düzenlenmesine karar verirse, SHT - MED madde 15 gereği raporu olumsuz düzenleyen Havacılık Tıp Merkezi'ne idari yaptırım uygulanır. Hava Sağlık Birimi'nin nihai kararına karşı idare mahkemelerinde 30 gün içinde iptal davası açılabilir.

Bu noktada Havacılık Tıp Merkezi tarafından sonuçlandırılacağı için somut olaya göre olumlu sonuçlanıp sonuçlanmayacağı ve alınması gereken aksiyonlar değişiklik gösterebileceğinden ihtimallere dönük bilgilendirme yapılmıştır.

Bilgilendirme No 34 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Danışan yurtdışına taşınmayı düşündüğünü, ilaçları ve yasal prosedürleri hakkında bilgi edinmek istediğini belirtmiştir⁵³.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Danışana farklı ülkelerin farklı uygulamaları ve hukuk kuralları olduğundan ötürü hangi ülkede sağlık sigortası ne kadar karşılıyor ile ilgili en sağlıklı bilgiyi o ülkelerin alanda çalışan kuruluşlarından öğrenmesinin önemi açıklanmıştır. Bunun için hivtravel.org adlı siteye girerek gitmek istenilen ülkeyi seçip ilgili kuruluşların iletişim adresleri üzerinden mail göndererek sorularını yöneltmeleri tavsiye edilmiştir. Site aynı zamanda, gidilecek ülkede çalışma izni ya da ikamet izni alınması gibi süreçlere ilişkin de bilgi vermektedir.

Bilgilendirme No 35 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: Danışan devlet memuru olmak istediğini ancak HIV statüsünün engel olup olmayacağı hususunda hukuki danışmanlık talep etmiştir⁵⁴.

⁵³ Bu konuya ilişkin olarak Aralık içerisinde **2 kez** danışmanlık verilmiştir.

⁵⁴ Bu konuya ilişkin olarak Aralık içerisinde **3 kez** danışmanlık verilmiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Türkiye'de ulusal ya da uluslararası mevzuatta HIV'le yaşayanların devlet memuru olmalarına ilişkin engel bir düzenleme yoktur. Kişisel sağlık verileri kapsamında olan HIV statüsü kanunen zorunlu olan haller dışında kimseyle paylaşma zorunluluğu bulunmamaktadır. Dolayısıyla memurluğa girişte HIV statüsünün paylaşılmasının istenmesi hukuka aykırı olacaktır. Danışana bu doğrultuda gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve HIV statüsünün memuriyete engel bir durum olmadığı kendisine aktarılmıştır.

Bilgilendirme No 36 / Aralık 2023

Başvuru Konusu: HIV ile yaşayan danışan ve eşi evlilik işlemleri sebebiyle aile hekimine başvurmadan önce süreç hakkında bilgi almak istemiştir.

Başvurucuya Sağlanan Hukuki Destek: Evlilik öncesinde yapılması zorunlu testler Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda belirlenmiştir. Bu zorunlu testler arasında HIV testi bulunmamaktadır. Dolayısı ile evlilik için gerekli sağlık raporunun verilmesinde HIV testi sonucunun beklenmesi de söz konusu değildir. Zira bu durum TCK gereğince suç teşkil etmektedir. Danışana ilgili mevzuat ve uygulamada prosedürün nasıl ilerlediği bilgisi aktarılmıştır.

SONUC VE DEĞERLENDİRME

Pozitif Yaşam Derneği olarak 2005 yılından bu yana HIV ile yaşayan kişilerin uğradığı hak ihlalleri ile mücadele etmekteyiz. Yukarıda derneğimize yapılan başvurularda yaşanan hak ihlallerine yönelik verdiğimiz danışmanlıklar ve bazı başvurular için izlediğimiz yollara dair sonuçlar yer almaktayken; HIV ile yaşayan kişilerin hayatlarında karşılaşılabileceği çeşitli zorluklar karşısında nasıl bir yol izleyebileceklerine dair danışmanlık verdiğimiz durumlar da azımsanamayacak ölçüde fazladır. Bunun sebebi ise günümüzde her ne kadar HIV enfeksiyonunun tedavisinde çok büyük aşamalar kat edilse de bireysel ve toplumsal önyargıların değişime uğramadan varlığını sürdürmesidir. Bu sebeple HIV ile yaşayan kişiler toplumsal hayatlarında çoğu zaman HIV ile yaşamalarından ötürü ayrımcılığa uğrama endişesi ile yaşamaktadır. Bu durum raporda yer alan başvuruların eşitliliğinden ve çokluğundan açıkça ortaya konulmuş vaziyettedir.